WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 13 УТОРАК 29 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(О ревизији у осн. шк. Љ. Јоксимовић).

Мене изненађује говор г. Дединца, што он у малопређашњем говору тражи десет посланика да га потпомогну, да се у закону о учитељима унесе уредба, да се учитељи могу премештати само у извесно доба године. Он као правник треба да зна, да је то нарочити предлог за измену закона и да се може само усвојити, кад прописане законске формалности испуни. Али, свакојако држим, кад би баш и такву измену закона донели, као што г. Дединац предлаже они би тако исто радили, као што су радили и за време прошлости, не би заштићавали праве и добре учитеље; прави учитељи, прави носиоци просвете они би били гоњени; а на против, они учитељи, који би пристали да буду политички достављачи, да буду жандарми, они би били заклоњени.

Ради тих учитеља, који су били заклоњени за време либералне владе, ја бих се сложио са мишљењем господ. Новаковића, да се изврши надзор, па би се видело, какав су они жалостан успех постигли; видело би се, да ти заштићени учитељи нису ни завирили у школу, седели су у среској канцеларији и извештавали надлежне, кога треба преместити, кога треба ухапсити. Ја бих био за мишљење господ. Новаковића, да се ревизија изврши, да се види, како су и они учитељи, који су били с једног краја Србије на други премештани били бољи од оних учитеља, који су били заклоњени од либералне владе и нису били премештани. Ревизија би показала, да ти љубимци — учитељи либералне владе, нису ни завирили у школу, него су били полициски достављачи.

Лука Лазаревић — Истина су учитељи заклоњени од онога зла, које се за остале чиновнике зове § 76. Учитељ не може бити лако отпуштен из службе као други чиновник, који нема десет година службе, али и то се дало проиграти и проиграло се зимус. Ви знате да је зимус било доста таквих случајева, да су учитељи били отпуштани; отпуштани су стални учитељи, који су имали по десет година службе, и ако су свршили школу, положили испит учитељски и ако су стекли сва права као учитељи, која имају по закону о основним школама.

Зимус су многи учитељи били одређени за председнике бирачких одбора; они су се морали тој дужности одазвати, јер би иначе били по изборном закону за недолазак кажњени. Влада, која је хтела да спречи председнике бирачких одбора — и спречила их је, срећом по себе, готово половину нашла је за добро, да те учитеље у очи избора испремешта из једног округа у пети округ како не би били на избору. Учитељи, бојећи се, да не искусе казне изборног закона, ако не дођу на дужност, налазили су начина, како да доспу до општина, где су били одређени за председнике бирачких одбора. Министарство Просвете сматрало је такове учитеље да су напустили дужност и отпуштало их из службе, и ако у закону о основним школама стоји да учитељ не може бити отпуштен из службе, изузев само случаја, ако имају тешке кривице и ако да просветни савет мишљење да треба да буде отпуштен. 774 премештаја за 7 месеци! Ја, да је потрајала либерална влада 12 месеци, ја не знам да ли би остао који учитељ, који не би био премештен. У ваљевском округу није остало ни десетак учитеља, који нису премештени; сви су испремештани. Премештани су зимус учитељи на буљук. Депешом се јавља начелнику срескоm, да је у његов срез премештено 10 учитеља. Началство пита министра: у коју је школу који учитељ премештен. Министар одговара да их срески начелник размести. Позивам се на посланика г. Станчу Виденовића, да потврди ове моје речи.

У сред зиме премештани су учитељи с једног краја Србије на други. Премештани су многи по 3 — 4 и више пута. Ја знам посигурно да међу овим учитељима нема ни једна трећина, који су премештани по правој молби, него премештани су рецимо по овакоме случају: један учитељ из Београда премештен је у пиротски или врањски округ, он је пошао, незгоде онога времена, цича, тежак и скуп пут, напослетку шта зна човек да ради у таквој прилици, скрсти руке и почне мољакати, па дајте ми неко место ближе. Они су то примили преместе га малко ближе. Но и на том месту тешко му је да се задржи, жали се да му није могуће остати и опет добије премештај по молби. То су молбе по невољи. Учитељ је морао да моли по невољи, да има да склони своју децу. Тешко је и најбољим и најпотпунијим законом заштити учитеља од гоњења, кад они, који имају власт у шакама, добију прохтева да учитеља гоне. Али ја се надам, де неће никад више наступити оно црно доба какво је било зимус, да се неће понављати оне несреће са учитељима, као што су се дешавале зимус. Ја држим да ће влада радити на поправци учитељског положаја, да ће у том погледу још ове године, јесенас, поднети закон Скупштини и да ће се постарати да се заштите учитељи од самовољног гоњења.

Ја сам подуже време пробавио у суседној монархији и видео сам да се тамо учитељи не премештају тако као код

WWW.UNILIB.RS

нас. Шта више не премештају се тако брзо ни по молби, па и ако којег учитеља преместе гледа се, да се створи могућност да се не увреди који други учитељ. Тамо има случајева да се један учитељ не премешта по 20 — 30 година, а шта видимо код нас? Код нас нема, или и ако има а то је врло мали број учитеља, који су провели пет година на једноме месту.

Чини ми се да ће се моћи законом, који ће се поднети Скупштини, стати на пут томе тиранисању и гоњењу учитеља. То је за њих много важније него кад би им повисили плату и поправили њихово материјално стање. Залуд ће бити ако ми учитељима повисимо плату са 200 — 300 динара, а ако их изложимо самовољном гањању појединих ћефова, да их могу сваки час премештати, по два трипут у години.

Учитељи нам неће бити захвални, ако им ми само повисимо плате а не осигурамо им положај. Управо то ће и бити најважнији део тога пројекта, који ће нам, надам се, влада поднети.

Усвајам предлог министров с мишљењем одборским: не треба да буде ревизије ове године. Не треба да је буде ни за оне учитеље, који нису никако премештани, јер је и тешко извршити делимично школски надзор. Учитељи, који нису премештани, живели су једнако у страху, да ће данас сутра морати путовати. У таквом стању и не ради се у школи с вољом и предањошћу. Они, који су били у добрим односима с полицијским властима, такође су слабо радили у школи; имали су они у оно време пречих и важнијих послова, требало је смењивати кметове и припремити земљиште за избор посланика.

Стојан Станковић — Кад сам тражио реч ја сам хтео нешто друго да кажем, али то је казао г. Љуба Јоксимовић. Мени се чини да Влада треба да потражи и рачуна о оваквом премештању учитеља, јер је тиме грдно оштећена државна каса. Хоћу да допуним говор г. Стојковића, а то је случај који се десио у моме селу. Ту су у једно време дошла три учитеља: Димитрије Мишић, М. Исаиловић и Милош Милошевић, па нису знали шта да раде, па док је један по том отишао на друго место за учитеља, дотле га министар поставља за управитеља ове школе белобрешке у Јануару месецу. Дакле види се да и они у министарству нису знали шта раде, јер у Септембру месецу премештају Лазу Илића у Белу-реку, док су ова троица били; онога из Смедеревског округа постављају за управитеља школе што значи да су заборавили да су га преместили, или нису ни заводили, само како је коме ћев тако је и премештао. С тога ми треба да потражимо рачуна од њих због оваквог премештања, које су вршили и да плате државној каси сву ону штету, коју је због тога она претрпела.

Стојан Новаковић — Ја сам, господо, са пажњом саслушао објашњење г. министра просвете, који нас уверавааше да се може извршити надзор, и у случају ако Скупштина не би усвојила овај законски предлог.

Нека ми допусти г. Министар просвете да посумњам у могућност тога, и да останем при мишљењу да би се то врло тешко могло извршити, а да се други који члан закона не повреди. Док би се издала телеграфска наредба, докле би стигли појединн надзорници на одређена им места, то би дошао већ и Петров дан, и онда би учитељи и ђаци морали да ради надзора чекају цео месец Јуни. Тога ради и мислим да треба прећи преко свега, ма да је неправилно предлог поднесен. Али устао сам не тога ради, него да замолим г. министра председника, да изврши ону другу половину надзора за ову прошлу годину и то баш са обзиром на разне политичке неприлике, којима су школе биле изложене, а о којима су други посланици толико говорили. Овде се у првом члану каже: „Овлашћује се председник мин. савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 зак. о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха не изврши у овој 1892|3 школској години.“

Ја сам мало пре казао да се у надзору не гледа само учитељски успех, него и друге потребе. Овај предлог и кад постане закон неће сметати, да се изврше све остале тачке, којима су учитељи подвргнути надзору. И ја мислим да је у интересу школе и школскога напретка да не прође година, а да нико не уђе у школу и не види јесу ли све књиге у реду, има ли у школи креде, врши ли школски одбор своју дужност и т. д. Ви знате да ако се не гледа како се врши закон, узалуд га је и вотирати. То је моја погодба, под којом бих ја гласао за овај предлог. Ако г. министар да своју реч да ће ову другу половину закона извршити.

Павле Смиљанић — Предлог овај г. министра председника ја мислим да треба примити ево из којих разлога. Зимус у колико сам ја могао видети у нашој околини, мислим да је било више од половине учитеља који су зимовали на снегу, нису се могли сместити, већ су спавали по земљи или на другом месту. Њихова су деца, господо, скапавала од зиме у саоницама. Није се знало шта је са одборима само ако су они припадали којој другој странци а не либералној. Они су били сви у апсу. Учитељи су били протеривани од Пирота у ваљевски округ и обратно, и нису се сместили ни три четири дана, па су опет премештани у друга места. Дакле ја мислим да ово што каже г. Новаковић да би требало ревизије, он то говори с тога, што је био само овде, па није ни могао видети оне премештаје, а ми који смо били у унутрашњости па смо све могли видети, знамо да то не може бити. Ја сам имао учитеља либерала неког Црнчевића, који је за собом оставио гори глас него Браловић. За све време док је био у таковској школи и Краљеву није дошао 5—6 пута у школу, све је ишао по агитацији, а у школу није ни завирио. Ја мислим да је овај предлог врло оправдан и ја ћу са мирном савешћу гласати да се ове године не извршује ревизија јер је врло мали број учитеља, који нији гоњен ни протериван.

Алекса Ратарац — Ја као члан овога одбора хоћу да кажем неколико речи о говорима г.г. предговорника. Морам признати да је нужда натерала г. Министра да учини овај предлог, који мора у неколико сам закон да заустави од извршења. Та његова нужда није потекла из његових сопствених побуда и тежња, него из оних прилика, које су биле на штету земље.

Говори се о премештању учитеља и учитељака. Кад би износили све несреће муке и патње, које су учитељи претрпили могли би написати књигу од 50 табака.

Премештај учитеља вршили су капетани са либералним одборима преко министар. унутрашњих дела, а њихова решења извршио је неки Јеша проф. богословије.

Знамо да је било и оваковних премештаја, да је учитељ премештан 4 пута узастопце с једног места на друго. Буде као учитељ неколико дана у школи, докле га какав регент кмет не достави министру и каже: „и ово мало што смо задобили људи либерала овај несретник хоће да их упропасти“. Министар то достави Јеши а Јеша учитељу каже: „ватај други крај Србије“.

Оваких је примера било много али могу да вам именујем неке; Вукашина Глишића, који је најпре био премештен у пиротски округ, после у Пожаревац а за тим депешом преко Свилајнца у Глоговац. Тако исто било је и са Миладином Стевановићем и са Савом Шпбалићем, за кога већ у министарству нису хтели ни акта да заводе под нумеру, него су онако под усменим наредбама терали. Оће се ревизија.

Шта је циљ ревизије?

Лепо је казао г. Стојан Новаковић, да се оцени рад учитеља, карактер њихов и њихово понашање, али кад то треба да се оцени, онда треба да је учитељ имао посао и да је на томе послу радио. Ја одбијам сумњу да су учитељи људи, који неће да раде, јер знам да су они доиста свесни свога положаја и да знају да раде у интересу омладине. Каквог су они владања о томе је надлежна околина њихова да каже, јер кад дође ревизор све то може да се удеси да буде лепо, а кад он оде, онда опет настаје неред и у школи и ван ње. Ревизори постоје као нека форма. Лепо је један од посланика рекао, таквих је ревизора много. И ја додајем, има их који су са материјалног гледишта ишли у ревизију,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

има случајева да за ревизором путују нека писма љубезна или од госпођица или од учитеља.

Дакле они учитељи, који су седели на једном месту и радили на своме послу, који су били свесни своје дужности за време прошле т. зв. либералне владавине, ипак нису могли да раде са вољом свој посао, јер сваки од вас зна, господо, да ако ма ко има нешто несретно у комшилуку, он не може спавати мирно, па тако и учитељи нису могли због опште несреће да раде на свом послу, јер су били у вечној забуни шта ће од земље бити. Премештани чували су свој карактер своје понашање, показујући да они могу да буду толико јаки и да дају примера како треба војевати и борити се за народ и његова права а противу обести власничке.

Дакле, као што рекох, нужда је натерала г. министра на ово. И ми, ако би хтели да адвокатски посматрамо ово, може ли се или не може извршити ревизија, онда би могли са свим ову ствар изопачити, али сви у души морамо да признамо да је ово морало бити овако. Ми као чланови одбора нисмо могли ништа друго да радимо него да пристанемо и примимо извештај као што је предложен.

Ђока Стојковић — Ја као члан одбора, хоћу да кажем неколико речи на приговор г. Новаковића, да овај предлог не би требао да буде као закон него у форми одобрења. Може бити да је г. Новаковић предвидео да је одбор изменио предлог г. министра и саставио га у форми решења скупштинског, којим одобрава поступак министров да не буде ревизије, — управо како је желео г. Новаковић.

Што се тиче разлога, да би требало другу половину учитеља, који нису премештани подврћи ревизији, налазим да му нема места Није могуће вршити ревизију само над половином наставника, но би се то морало чинити над свима. Ревизор би онда дошао у немогућност да правично оцени рад учитељев. Или би морао ценити околности и прилике, у којима је била школа и дати већу оцену, но што је стварни успех у школи, или би морао ценити сам успех и дати лошу оцену, што би упропастило учитеље. Обадвоје би било од штете и по школу и по учитеље. С тога ја држим да би најбоље било оставити овако, како је г. министар предложио.

Неки говорници навели су да би требало извршити ревизију и ради тога да се види: да ли је школа имала осталих намирница и да ли је на време снабдевена потребама. И ради тога нема места ревизији. И до сада су ревизори подносили те податке министарству онако, како им је казао учитељ и шк. одбор, јер се по садањем начину ревизије, која траје по 4—5 часова у једној школи и не може друкчије радити. Ништа не смета да министар и сада добије те извештаје од школ. одбора и управитеља, а да не наређује ради тога ревизију, која би стала државу 20 до 30 хиљада динара. Што је казао г. Јоксимовић, да сам се ја чудио како су либерали могли чинити она чуда са школом, ја се томе баш ни најмање нисам чудио, но сам само констатовао њихов рад. Нисам се могао чудити ни за то, што сам искусио тај њихов програм на себи самом.

Исти предговорник учинио је примедбу на моју представку да Скупштина законом сачува учитеље од премештаја у невреме, наводећи како су либерали газили и законе и да и то не помаже. Ко гази законе има начина, да му се стане на пут, а кад нема закона онда се не може потрзати на одговор нико, па ни министар што је гонио и јурио учитеље с једног краја Србије на други. С тога остајем при томе да Скупштина треба законом да сачува учитеље од онаквих премештаја, какви су били у прошлој години.

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Станко Петровић — Господо, свима нама познато је, какве су муке претрпели наши учитељи зимус под либералном владавином. Овај предлог, који је поднео г. министар потекао је из невоље, јер друкчије није могло ни да буде, а није ни смело да буде. Овде се говори, да су учитељи премештани. Под либералном владавином учитељи нису премештани него су јурени и гоњени; није се водио рачун, да ли су премештени на опредељено место, већ су само гоњени да пропадају по зими са њиховом децом. Ја ћу да наведем пример, шта је било у мом срезу. Учитељ Михаило Ристић премештен је у Звижд; после три дана долази наредба да остане у Прњиловици, а затим опет да иде у Сикирицу. Њему се саопштава да иде у Сикирицу и срески начелник га гони. Учитељ Тихомир Маринковић одређује се да иде у Звижд; затим се задржава да не иде тамо, него да иде у Прњиловицу. Маринковић се не разрешава а долази други. Кад је Ристић отишао долази други, који је пре десет дана одређен за Поповић и враћа се за Прњиловицу; долази у Прњиловицу и седи недељу дана, а нема акта да ли је постављен. Димитрије Димитријевић долази и чека постављење. Дакле, сад у Прњиловици налазе се три учитеља и питају се где је ко постављен.

Дакле, господо, овај пример изазвао ме је, да и ја неколико речи проговорим пред Народним Представништвом и да изнесем ту слику, како су учитељи гоњени као нека дивљач, а не као просветна снага, која подиже нашу омладину за добре грађане. Ја сам живео на станици жељезничкој и ту сам пратио сваког дана несреће учитељске.

Није било воза да не прођу по 10 до 15 учитеља и да један другог питају где иду и да не знају где иду.

Овде су неки говорници казали да би требало да се измени закон, те да се учитељима осигура то да у току шк. године не буду премештани.

Господо, биће нама узалуд мењати законе, ако доживимо онакве владавине, какве смо имали од пре 20 година па на овамо. Кад би свака влада водила рачуна о Уставу и законима, онда не би требало да се бојимо, да ће овакви случајеви да се дешавају. Пре 9 августа прошле године ја сам слушао да између владе и намесништва не може да буде сагласности и да влада мора дати оставку. У разговору са мојим друговима говорио сам о разним стварима и о томе, шта могу либерали да добију при избору, и ја сам казао мојим друговима нека влада да оставку да види како стоји у народу. Али ја сам се преварио а и многи су се преварили, јер тиранија не води рачуна о Уставу и закону. Ако по несрећи српски народ опет доживи да се поврате либерална и напредњачка владавина, докле год то буде, дотле неће да вреде ни Устав ни закони, па нека буду још сигурнији и чвршћи. То је моје убеђење, ако дођу те партије на власт, да неће вредети ни Устав ни закон. Ја се само могу надати у то, ако се српски народ не измени, него буде овако чврст, да брани Устав земаљски, законе и своја права, онда нам неће требати да мењамо закон ни да осигуравамо учитеље од премештаја и гоњења. Нећу бити противан томе предлогу, али опет кажем, докле год буде онаквих владавина, које не воде рачуна о законима и правима народним, него о свом ћефу, ту неће помоћи ни закони ни Устав. Дакле, ја се слажем с тим да се овај предлог г. министра и извештај прими овакав какав је, јер друкчије не би могло ни да буде.

Станча Виденовић — Господо, о предлогу немам шта да говорим, јер г.г. предговорници, који су стручни у томе, доста су исцрпли ту ствар; него имам само да потврдим речи г. Луке Лазаревића, да заиста пред изборе у месецу фебруару учитељи из других округа најурени су у пиротски округ, а из пиротског округа у друге округе; није се знало, где је ко одређен. Министар просвете наредио је званичним актом управитељу основних школа у Пироту да се обрати капетану и да каже да он размести учитеље онако, како он нађе за сходно. Тај званични акт министра просвете и данас стоји у канцеларији и при предаји дужности, ја сам тај акт видео и у њему се каже: „обратите се начелнику среза нишавског, нека он размести учитеље где нађе за сходно.“

Здравко Пауновић — Предлог г. Министров по све је уместан, оправдан и потпуно патриотски. Извештај пак одбора тако је јасан и потпун да не треба о томе много говорити и време бадава губити. Ми смо сви били очигледци свих оних несрећа, које су биле у држави српској, ми смо били очигледци како су се учитељи гонили и терали, како су тием

трпели штету не само настава и учитељи, већ и држава и народ српски.

Ми сви знамо да либералној владавини није било до школе, државе, народа и њихових интереса, него само до тога, да врше своје личне ћефове и прохтеве; само да добију и насилно извојују већину. На овом путу поред осталих вредних трудбеника, највише су јој учитељи сметали и зато су ови најгоре и кињени и нечовечно на по неколико места терати. Ми знамо да због тих околности они учитељи, који су тако гоњени и нису могли зато радити; а они пак, који су остали непремештени, нису такође радили зато, што су били либерали и остали су да врше други по њих важнији посао, а то је да иду да агитују и да раде оно што им полиција каже. Дакле, кад би се сад вршила ревизија тиме би поред учињених несрећа учитељима и држави, учинила понова велика штета држави, јер тиме поред свију несрећа била би још и та, да се сад по нова држава троши и то без икакве цељи и потребе.

Разлози пак, г. Новаковића, такође су неумесни и неоправдани. Када он тврди да је ревизија непотребна односно саме наставе, а тражи пак ову само за преглед школе, учила и осталих потреба њиних, то је за мене чудновато. Тражити да ревизија иде те да се уверава имали у школи сунђер, креде и осталих потреба и на ту цељ без разлога и потреба трошити неколико хиљада дуката сувише је неоправдано, кад министар има пута и начина да се о овом без ревизора свакада увери, преко школског одбора, или другим путем.

Дакле, на основу свега овога, мислим да је предлог министров по све умесан и користан, зашто га и треба примити. У исто време мислим, а интереси земље траже, да се за у будуће учитељи осигурају од оваквих ћефова министарских, и зато је нужно да се ово у закон унесе, да се више учитељи не јуре од немила до недрага, као какви пролетаријат, већ да се њихов рад као по све користан и нужан за земљу више цени и уважава од надлежних фактора државних, јер то захтевају интереси и будућност земље и народа српског.

Ранко Тајсић — О праведности овог г. министровог предлога, као и о правилности одборског решења, не би требало ни једне речи да кажем, али због важности саме ствари, а нарочито због исказа неких предговорника, који хоће да кажу као да ће се овим предлогом закон да повреди — хоћу да проговорим неколико речи, што ми у осталом и моја посланичка дужност налаже.

Шта је школска ревизија мени је потпуно познато. То је надзор над школама, који се врши сваке године кад је то могуће. Ревизијом се не може накнадити оно, што се изгубило за целу годину, нити пак данашња ревизија може одговарати оном смеру, који она има по закону о школама. Тражити то од ње у оваквим приликама значило би, просто да се изразим: узети мотку на млатити празну сламу.

Шта је рађено у овој години са учитељима, то је страшно и помислити. У мом — рудничком — и ужичком округу није остало више од 10—12 учитеља, који нису били никако премештени, а остали су сви по неколико пута премештени а неки чак и истерани. Школе су биле постале правим војним попришта; у њима су становали сејмени и жандари, као што је био случај са тијањском школом, која је била претворена у праву касарну; а нова горачићска школа била је братском крвљу попрскана, коју је била пролила партиска тесногрудост, а сем тога многе су биле са свим празне. Па и у оним школама, за које се може рећи да су нешто радиле, да ли је било креде, сунђера и осталих школских потреба? Ко је то набављао? Где су били школски одборници, којима је у дужности било да то набаве? Кад су одбори били састављени махом из председника и чланова општинских то су, наравно били скоро сви поштени, мучени и гоњени, и нова гунгула, која је дошла да ту дужност врши, са свим је школу напустила. Она је само ансила људе, гледала да изнуди што више изјава, фалсификовала изборна и друга акта, збацивала кметове и у опште радила, као што је чинио Атила, што сам читао у општој историји. Поред таквог несретног и опасног стања, које је створила владавина за 8 месеци, долази још жалоснije стање наших финансија. Утрошити сада, неколико хиљада динара у овим финансијским приликама, као што рекох врло незгодним, било би, држим, врло неумесно и погрешно.

Г. Новаковић наводи, да би требала ревизија према неким учитељима да се изврши. Влада кад је донела овај предлог имала је у главном у виду оне учитеље, који нису ни четири месеца седили на једном месту; а међу тим од сто учитеља једва се може наћи 20, који су се четири месеца на једном месту задржали, али и тим учитељима била су опет или деца болесна, или су они једнако мучени и кињени, да врше улоге шпијуна и дошаптача, а негде су употребљавани и за збацивање кметова, а онај учитељ из Такова, као што се сећате, спустио се до те срамне пандурске улоге, да је довео прошлој Скупштини посланика и предао га на реверс као какву ствар. Кад би наши учитељи били добри цртачи, нико од њих не би боље умео нашу земљу насликати. Један учитељ кад се премести из тимочког краја на Дрину, па се најпосле заустави где у врањском округу, мора добро запамтити те крајеве, и има шта причати куда је прошао. Ја знам једног учитеља, који је 7 пута био премештен. Никако своје ствари није ни дрешио, тек што дође на једно место, ни са децом се не упозна а већ га преместе на други крај. Срећа што је још био неожењен, те му је у неколико лакше било пресељавати се. Ја овде нећу помињати оне учитеље, којима су на путу деца умирала, и жене се у колима порађале, већ у опште могу казати, да је ове године страшно, управо варварски са учитељима поступано. Њих су по што по то хтели да узму у писку партиску службу, али су се они — што им само служи на част, храбро бранили и јуначки одржали. Ја држим да би прва дужност г. мин. просвете и црквених дела требала да буде та: да поднесе један законски предлог, којим ће се учитељи обезбедити, да се не могу никако за време школске године премештати. Неки веле, па кад либерали опет дођу на владу тај закон неће вредети, ја на против држим, да то треба озаконити, па ко неће закон да поштује, и хоће да га вређа њега треба за то казнити.

Из ових разлога, што их навдох, ја мислим, да је предлог г. мин. просвете и црквених дела потпуно оправдан, јер је ревизију сада апсолутно немогуће и извршити, баш и ако би хтели да то учинимо; исто тако и одборско је решење умесно и треба га примити без и једне измене и одмах прећи на дневни ред.

Стеван Поповић. — Случајно сам се закаснио мало за данашњи састанак, те нисам могао пратити цео ток претреса, који је вођен о овој ствари. После говора и приговора, који су учињени од стране појединих предговорника, које сам саслушао, сматрам за дужност, као члан одбора, који је решавао о овом предлогу, да кажем неколико речи.

Да, господо, није данас 23 Јуни, или да није г. министар поднео овај свој предлог 16 Јуна, као што је овде случај био, ја бих можда данас имао што год друго да предложим, а без сумње нашло би се и других посланика, који би што ново изнели и предложили, те да се помогнемо у овој ствари. Да се Скупштина састала у почетку Маја, и да је онда г. министар изнео овакав предлог, да се не врши ревизија у основним школама, ја бих изашао са својим предлогом, који сам и у одбору поменуо, да се овако не ради; него да се они учитељи, који су премештани на три или четири места, или као што неки помињу да их је било премештаних и по 7 пута, изузму од ревизије, а други да јој се подвргну, али сад, у ово време, да се уради тако, држим, да би било неправо.

Никако не бих био за то, да се сви, и премештани и непремештани, наставници оцењују за свој овогодишњи рад у школи, јер таква ревизија у основним школама не би донела никакве истинске користи. У последње време примећено је, да је ревизија прилично олабавила, јер оцене, које добијају учитељи, најбоље тврде то. Томе су узрок и сама упуства, која се издају надзорницима, јер она обухватају толико ствари да доиста, кад надзорник хоће да има све то на уму при оцењивању, мора да даде учитељу блажију оцену. Ја не бих био,

дакле никако за то, да се и премештани учитељи испитују, већ једино да се испитују ради оцене они, који нису кретани, или они, који су кретани само у почетку школске године.

Но пошто се ми сад налазимо, као што поменух, при крају месеца Јуна, те нема могућности, да се сад ревизија школска изврши, то је та околност била мој лични разлог, за што сам гласао за предлог господина министра просвете и црквених послова, онакав какав је. Али то није једини разлог, који ме је склонио да дам своје мишљење, како се оно налази изложено у извештају одборском, јер подаци, који су у њему, нису потпуни. То ћу ја сад овде да додам. С последњим даном Марта месеца није се стало с премештајем учитеља, него је то настављено и у Априлу и Мају, и то је чинио сам данашњи господин Министар Просвете и Црквених послова. Наше није сада, да овде испитујемо, из каквих је побуда он то чинио, да ли је хтео да задовољи правду, да ли из каквих других, н. пр. политичких обзира, факт је да је још на 150 учитеља у Априлу и Мају премештено. Ако сад овај број саберемо с оним, који је пред нас изнет (772), онда је ове године било око 900 премештаја учитељских. То је на сваки начин више од половине учитеља захватило, јер свега их, чини ми се, има на 1400. Према томе, ви ћете, господо, разумети, да је преко целе школске године био тако огроман покрет, така трзавица по школама, да доиста о савесном и непрекидном раду у школи није могло бити ни говора.

Уз то, дужан сам да овде напоменем, да министар просвете и црквених послова, који хоће да има на уму интересе школске и уз то ако хоће, да задовољи и правичне захтеве појединаца, то извршује у року, кад најмање смета редовном раду школском. То су први месеци сваке школске године, дакле од прилике до конца септембра или октобра.

То је некад и било оно време, кад су чинени редовни премештаји учитељски. Све што се доцније чини, као што је чињено са премештајима ове школске године, то није рад ни посао, који потиче из интереса наставног рада, него су то махом разлози политичке природе. Узмимо само колико је учињено премештаја од 1 новембра о. г. То се види из одборског извештаја. Кад додамо томе и оне премештаје, што су учињени од 1. априла (око 150) онда тамо имамо 346 и овамо 150 то је свега око 500 премештаја. Ово је све учињено из политичких побуда. Дакле, главно је што је чињено од првог новембра на овамо, ништа није чињено из интереса наставе школске, већ из интереса и разлога партијско-политичких.

То су у главном били моји разлози лични, а и разлози осталих чланова одбора, ради којих смо и гласали за овај предлог господина министра просвете.

Имам само још да обратим вашу пажњу на то, да се и ми нисмо упуштали у све оне појединости, које спадају у круг рада надзорника, јер члан 73 закона о основним школама говори искључиво о надзорницима, који имају на лицу места — држањем испита у школи да оцене учитеље. Све остало, што треба даље да изврши један надзорник не казује се у томе члану, већ у осталим, који ће се имати преко других лица ове године да изврше. Један од главнијих тих радова, постигао би се држањем годишњих испита. Ја сам члан једног школског одбора овде у Београду. Синоћ смо имали седницу, и том приликом сазнао сам да ће се најглавнији рад, поред оцене учитеља, а то је превођење деце из разреда у разред, да ће се то извршити са свим онако, кака се и обично врши, само у споразуму учитеља и по два члана школског одбора. Исто тако ће се и неки мање важни послови школски тада извршити.

На послетку имам још једну ствар да напоменем. Тиме, што ће учитељи остати ове године неоцењени, кад се узме у рачун досадашња статистика оцена наших учитеља, види се, да они неће ништа изгубити. Зна се, да одлични учитељи не добијају слабе или рђаве оцене, нити пак тројке. Што дакле, неће за 4 године имати узастопце четири оцене, неће ништа изгубити, јер и да буде сад надзора за све опет многи и многи надзорник не би дао горњем учитељу рђаву или слабу оцену. На послетку ти људи, у колико ја познајем њихово частољубље, — не би никад упустили школу толико, те да добију јединицу, двојку или тројку. И тако ма с које стране ствар да узмете, овакви наставници не би никако добили такву оцену, која би их лишила повишице у прописаном року од 4 и 5 година.

Исто је тако, што се тиче слабих учитеља. Ја не знам, да ли је у последње време баш овакви напредак истински, али слабих учитеља има врло мало. За њих не може бити предпоставке, да би баш они ове године добили врло добру оцену. Ако би и ове године добили двојку, били би може бити отпуштини, — и то је све. После кратког времена могли би бити опет примљени. И тако једна оцена, која би се оваком учитељу дала не може много да му промени резултат од 3 или 4 ма какве оцене.

То су разлози, који су ме руководили у овом питању, а које сам сматрао за нужно, да споменем овом приликом.

Према томе, ја остајем при своме мишљењу, које сам као члан овога одбора дао, и гласаћу за предлог господина мин. просвете и црквених послова с нашим додатком одборским.

Арса Прокопијевић — Пошто сам уверен, да има половина учитеља, који нису премештени, сматрам да је то толико велики број да треба да се ревизија изврши. Од 774 учитеља, који су према извештају премештани, остало је према броју, који су изнели поједини посланици у својим говорима око 600 учитеља, који нису никада целе године премештани, који нису имали неприлика, недаћа ради чега би се и њима обуставиле ревизије ове године. Одбор у своме извештају вели о овим учитељима, који нису премештани, да и таки посленици нису могли радити под утицајем непрекидног гоњења и премештања учитељског, те ни тамо није очекивати прописаног школског успеха. Ја ово мишљење одборско не разумем. Збиља они су могли имати недаћа, мислећи шта ће бити с њима, али никако не могу разумети у толикој мери, да они целе године буду заплашени те да напусте школски рад и да су толико мало радили да њима не треба ревизија.

Кад узмете у обзир ово што ћу сада навести ја држим да тај разлог отпада; учитељи који нису премештани који су остали на својим местима за време либералне владе већином нису припадали опозицији него готово две трећине су били либерали и то страсни либерали, који су за либерале агитирали, пружали прст Јеши начелнику и министру кога треба казнити, кога отпустити, кога кмета раскметити и кад су ти учитељи остали у школи, онда не могу дозволити да над њима није потребно ревизија да се изврши. Сем тога ви знате, да у учитељској струци има знатан број учитељица и да оне нису биле гоњење, сем незнатног броја оних учитељица, чији су мужеви били страсни опозиционари влади а иначе друге учитељице нису гоњене, јер свака влада сматра за понижење, да са женама и ђевојкама има посла и да их из партијских обзира премешта из места у место. Из ових разлога, које сам изнео, ја бих предложио Скупштини, ако хоће да усвоји редакцију овог првог члана, да оваква буде: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 закона о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха, не изврши у овој 1892|3 школској години над учитељима, који су премештани.“

Молим ако има 10 посланика да потпомогну овај предлог. (Потпомажу га).

Потпредседник — Изволте написати предлог.

Известилац Р. Петровић — О овако широком питању, господо, као што је питање рада и живота учитељског у нас, као што је питање напретка основне школе, о томе тако широком питању тешко је збити разговор у границе, у којима границама стоји предлог. С тога није ни чудо, што господа говорници овом приликом, бивши сведоци свију оних незгода, у којима су се наши учитељи налазили у овој школској години; *посматрајући прилике, у којима се школа налазила; бивши сведоци свакојаких трзавица и гоњења* учитељских у тој години, — није чудо што сви ти људи овом приликом и ако није баш рек о томе, теже, да дају израза тим својим осећајима. А наши Народни Представници од увек су били тако топлих осећања према школи и њеним радницима, као што су

www.unilib.rs УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

били и издашне руке за просвету. С тога није чудо што је дебата о овоме застранила од свога главног задатка.

Остављајући за сад топла осећања господе говорника на страну, имам само на две примедбе да се зауставим, које се непосредно односе на сам предлог, а то су примедбе поштованога господина Новаковића.

Г. Новаковић најпре је тражио оно, што је сада поп Арса формално предложио, да се бар над половином учитеља, који нису, по извештају, премештани ове године, нити трпили каквих недаћа (као што рече поп Арса), да се бар над том половином изврши ревизија тачно по прописима чл. 73 и свију осталих чланова закона о осн. школама. Господо, то питање није било одбору незнано. Одбор је мислио о томе питању и сам г. Министар журио је одбор да сврши свој посао, те да би се што пре знало какве ће ревизије бити, и да би се за времена приступило томе послу. И одбор, тим питањем заузет, навео је оне разлоге у једној тачци извештаја: да ни учитељи, који нису били премештени а који су признати као одани радници школе, да ни ти људи нису могли зимус радити као што су до сада радили с тога, што су били изложени трзавицама.

Да се не би мислило да је то проста фраза, да се тако тек може мислити, имам да додам ово. Учитељима, који су остали поштеђени, често пута изненадно долазили су по један два и три учитеља са објавом министарства или полицискe власти, представљајући се као упућени на дужност, говорећи ја сам тај, то је моја школа, а ти изволи селити се. Такав један случај довољан је да учитеља толико одстрани од рада, да учитељ заиста не може радити у школи онако, како би иначе радио, а таквих случајева било је неколико у овој години.

Друга ствар, господо, била је такође расправљана у нашем одбору, а на име учитељи, који су били и остали у својим местима, који нису ничим сличним узнемиравани, они су, већим делом били кметови, као што рече поштовани Тајсић, то су били учитељи, који нису радили ништа у школи, но су били непосредни браниоци полицискиx наредаба, непосредни помоћници кметова. Таквих школа знам неколико и таквих учитеља, којима су биле одрешене руке да раде што хоће. Скупштина зна доста, само срећом њих нема у оном броју у коме их наће поп Арса, нема половина, али тек има их један извесан број.

Даље, господо, они, који опет нису такви били, али су ипак остали као савесни радници и нису хтели вршити полициске ћефове, ти су трпели с друге стране, трпели су од кметова регената, који као што знате нису никакву пажњу ове године школи поклањали. Ту је често пута учитељ целе године остао без креде, без сунђера, без огрева. Не треба да помињем ни један случај посебице, јер знам да господа посланици имају примера туђта и тма за то. Сад ревизор кад дође у школу а и он је човек, уз то је и законом позван, да све прилике оцени онда када хоће успех учитеља да цени, онда он може, ма како строг човек био, а и по закону не сме се оглушити на недаће, које ће му учитељ испричати, на незгоде које је трпио од несавесних кметова; не може се оглушити на све незгоде и недаће, које је учитељ претрпио. И онда оцена, коју би ревизор под таквим приликама дао, не би више била оцена учитељског рада, то би била оцена свију недаћа и незгода школини у току године. Таквом оценом не би била ни задовољена правда ни интерес саме школе, јер по таквој оцени ни најправичнији министар просвете неби могао казати ни оценити: Овај је учитељ бољи а овај је лошији. И то је један назор ради кога је овај одбор прешао преко овог тражења, да се бар над половином учитеља, који нису премештани изврши ревизија у овој години, а већ и да не наводим све незгоде извођења ревизије на парче.

Даље, господо, морам навести, да су наши учитељи једини раденици, који полажу сваке године рачуна о своме раду онп сваке године подлеже ревизији. Ни једна друга струка није под таквим приликама. Све су се друге струке некако извукле испод непосредног полагања рачуна за свој годишњи рад. Учитељи се нису испод тога извукли. Тиме нећу рећи, да је то ружно, нећу рећи да је то неправедно мучење учитеља, нећу тиме да браним учитеље, него налазим да је баш у томе добра страна уређења осн. школе, и да се тиме наша просвета кренула у напред и да је у томе добра страна оне Скупштине и оних државника, који су увели ревизију у основним школама Али, господо, та ревизија вршена на неправичан начин може донети штете радницима, може им убити у неколико снагу и енергију за рад у школи, у колико су тога пре имали.

Друга ствар, господо, друго основано питање јесте: хоће ли бити ревизије у осталим деловима сем учитељеве оцене. Предлогом се јасно тражи, да не буде ревизије ради учитељеве оцене, и јасно је да то, што те ревизије ове године неће бити на прописани начин, да ће извесно бити у опште ревизије.

Јест ревизија ће се ове године потпуно извршити у осн. школама сем једино учитељеве оцене. Господин министар нас је журио да свршимо што пре у одбору са овим предлогом и да га изнесемо пред Скупштину, како би се одмах према њему приступило ономе најглавнијем делу ревизије, који не зависи од оцене успеха учитељевог. А ревизију не врше само ревизори, него има и многих других чинилаца, који утичу у раду школском у току године. Један је део тога лепо поменуо поштовани предговорник г. Стеван Поповић. У нас постоје за основне школе као непосредна власт школски управитељи и школски одбори. У тим школским одборима има спремних људи, који могу по својој спреми да потпуно заступе и саме ревизоре, и они ће ове године извршити ревизију у основним школама, само неће извршити онај део, који се односи на оцену учитељеву. С тога се предлог и износи пред Скупштину, да не буде оцена учитељима и да се тај део ове године обустави, а иначе сва остала ревизија извршиће се тачно по закону.

И у име одбора ја молим Скупштину, да изволи примити овај предлог без обзира на предлог поп Арсе Прокопијевића.

Потпредседник — Пошто је предлог поп Арсе Прокопијевића потпомогнут, то се може о њему говорити. Има ли кога да жели говорити о томе предлогу? *(Нема)*. Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање прво предлог поп Арсе Прокопијевића. Ко је за то, да се тај предлог прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устаје)*. — Већина је устала и према томе је предлог поп Арсин одбијен.

Сад стављам на гласање предлог одбора на који је пристао г. министар. Ко је за то, да се предлог у начелу прими нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи)*. — Објављујем да је предлог примљем у начелу.

Сада прелазимо на претрес појединих тачака.

Известилац чита тачку прву.

Стојан Новаковић — Мени је стало до тога да сазнам хоће ли се остали чланови школског закона извршити онако као што треба да се изврше; ако хоће, ја ћу да гласам за.

Председник Министарства, Министар просвете и црквених послова Др. Л. Докић. Могу да одговорим господину предговорнику, да ће се остали чланови закона извршити потпуно, али не преко нарочитих надзорника, него ће то радити школски одбори и одборници.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч стављам на гласање: ко је за то да се тачка 1 прими нека седи а ко је против нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је усвојена тачка 1.

Известилац чита тачку 2

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 2? *(Прима)*. — Објављујем да је примљена тач. 2.

Са овим је свршен претрес овога предлога.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је претрес закона о општој царинској тарифи. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Андра Параћанин прочита целокупну тарифу. (Прилог IV „Нар. Скупштини“).

Потпредседник — Сад приступамо предлогу у начелу. Хоће ли ко год да говори о предлогу у начелу? (Нико се не јавља за реч). — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се поднесени предлог у начелу прими, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина у начелу предлог примила.

Сад ћемо приступити претресу појединих тачака. Изволте чути г. известиоца.

Известилац чита члан I (стр. 1 прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? *(Прима).*

Известилац чита члан II (иста страна).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. II? *(Прима).*

Известилац чита члан III (стр. 1 и 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. III? *(Прима).*

Известилац чита члан IV (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IV? *(Прима).*

Известилац чита члан V (стр. 2).

Вукашин Петровић — Пошто у овој тарифи нема никаква помена о царини по вредности, држим да би правилније било да се тачци V код речи где се помиње о специфичној тарифи и где је усвојено и 20% по вредности, да се то избрише и да члан V гласи овако: да се поред оне тарифе, која је одређена овим чланом V, плаћа још 40 или 50% од оне таксе, која је овом тарифом утврђена, а ако је таква роба увозном тарифом царине ослобођена, министар финансија оптеретиће је путем указа специфичном царином са 40% повећаном на спрам царине одређене у овој тарифи.

Министар финансија Д-р М. В. Вујић — Ова примедба г. Петровића била би умесна. Ја сам о њој мислио и раније, али је сва незгода у томе, што је тешко то извршити, јер кад би добили на томе што се каже 40 или 50% од одређене стопе то би изашло мало.

Овде се каже 40% од вредности. То јесте незгода, што у овом случају треба тражити декларисану вредност, али је ипак ово овако задржано, јер иначе кад би се сложили са овим мишљењем г. Петровића, онда би морали то све вратити одбору, па да одбор о свакоме артиклу добро промисли, јер 40 или 50% од одређене стопе (специфичне царине) то би била врло мала репресивна царина према земљама, које би према нама хтеле да врше репресалије.

Ја дакле држим, да треба да задржимо овакву редакцију.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање члан V: ко је за то, да се прими члан V по предлогу, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* Објављујем да је Скупштина примила члан V.

Известилац чита члан VI (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VI? *(Прима).*

Известилац чита члан VII (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VII? *(Прима).*

Известилац чита члан VIII (стр. 2).

Вукашин Петровић — Ја мислим да би овоме члану требало додати још само једну реч и то после речи: „потребна су за индустрију“ и „сточарство“ у земљи.

Ово је важно с тога, што ће се често пута увозити са стране приплодна грла, па држим да би требало таква грла ослободити царине или дати министру могућност да их од тога ослободи. Дакле треба овластити мин. финансија, да у интересу сточарства може ослободити плаћања царине приплодна грла

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја сам хтео то да напоменем и сам, а кад је то поштовани посланик г. Петровић учинио, ја могу то да примим као потпуно умесан предлог, те да дође та олакшица, да се могу и приплодна грла ослободити од царине. Али сем овога, господо, мени је као предлагачу самом пало у очи, да ваља учинити још једну малу измену, те да дође једна реч да се то доцније не би рђаво тумачило. Истина ја не бих могао да замислим једнога министра, који би хтео криво да тумачи овај члан.

Кад је члан 8 редигован први његов став, разуме се да се мислило, да се само увозна царина смањи или укине кад је у земљи неродица. Ја не могу да замислим министра, који би скинуо извозну царину, јер то би још отежало сваке ствари у случају неродице. Ну ипак мислим да ради прецизности ту треба после првога става додати речи: „да министар финансија може увозну царину на храну да скине.“ (Чује се: прима се овај додатак).

Известилац — И ја, као известилац примам ову допуну.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање члан VIII са додацима г. Вукашина Петровића и г. министра финансија: ко је за то, да се прочитани члан са додацима прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан VIII са додацима.

Известилац чита члан IX (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IX? *(Прима).*

Известилац чита члан X (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. X? *(Прима).*

Известилац чита члан XI (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XI? *(Прима).*

Известилац прочита члан XII (стр. 3).

Вукашин Петровић — Молио бих за објашњење: како ће да се царини при увозу она материја, која је израђена у Србији па је послата на страну, да се од ње нешто направи. Она би требала да дође под тач. 9 члана 12 ог, али није довољно изражено. Ми имамо домаћих материја врло добрих од којих се може што добро направити, али се то не може по кад што у земљи направити. Ако неко хтедне од тих народних тканина да направи нешто на страни, и кад се то направи на страни па се врати овамо, да ли ће то доћи под одредбу тач. 9 члана 12, или ће се сматрати као нова роба, то је нејасно казано овде и ја мислим да би требало јасније да се каже.

Министар Финансија Мих Вујић — Господин Вукашин Петровић узео је један специјалан случај, који је редак да ће неко послати неку сировину да се преради, и да му се прерађена врати. То би био сродан случај ономе кад се врши извоз сировина, па се оне исте на страни прерађују и враћају овамо. Разуме се кад се тако сасвим прераде и улазе у земљу као нов фабрикат, да оне морају да плаћају царину. Међу тим ово је случај кад се извесни предмети шаљу само на поправку. Али кад се једна сировина шаље на страну да се тамо изради као фабрикат, ја држим да се онда не може друкчије царинити него као што је прописано у опште.

Министар Привреде Раша Милошевић — Ја сам хтео само у неколико да допуним говор г. Министра Финансија. За пример да узмемо овакву једну ствар. Неко шаље какав сто који покварен да се поправи; намести се каква нога или брава и т. д. Онда ће се узети да царини само та брава по тежини а не онај сто. Дакле тај додатак имао би да се царини. Или нпр. сломије се какав точак на колима — онда се неће узети царина на кола, него на онај точак или део који се оправља. Што се тиче фарбања, то је тежак случај како ће се царинити тканина кад се одавде извезе да се овамо врати офарбана. У том случају тај се предмет не види него је ушао у ту материју. Нема сумње да се мора водити рачуна о количини боје која је утрошена на бојадисање те тканине,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јер иначе би прешли са специфичне тарифе на тарифу по вредности. Дакле министар финансије одредиће за све случајеве на какав ће се начин наплаћивати царина за те приновке на тим производима. Дакле ја мислим да се то може на такав начин да изведе. Нпр. кад неко пошље какве завесе да се на њима штогод домете, онда нема сумње да ће се на тај дометак наплатити царина и то по тежини.

Вукашин Петровић — Кад сам стављао питање: како ће се царинити материје, које су послате на израду, нисам замишљао да питам како ће се царинити предмети који се шаљу на оправку. То је у овој тачци јасно, али за ове предмете које сам мало час поменуо није јасно. Немам никакву другу намеру, него да олакшам царинском особљу вршење овог закона па и самом Министру при давању упутстава. Материје, које се шаљу на израду па се враћају као готове, нису то оне које је г. Министар привреде поменуо. Нисам замишљао сировине, него готове тканине. Да наведем пример. Неко хоће нпр. да има лепе завесе од наше домаће тканине и пошље их у Беч на израду. Како ће се царинити завесе које су од наше тканине направљене и за тим натраг враћене? Односно тога молим г. Министра да одговори како ће се у том случају поступити, и то молим не себе ради него ради царинског особља.

Министар финансије М. Вујић — Ја мислим да ће ствар бити јасна кад се ово одговори: да доиста у тим специјалним случајевима, који ће у осталим бити ретки, кад је један артикл готов да постане фабрикат, али има још једна последња поправка да се учини, па да тај артикл постане фабрикат, — у том случају кад се врати натраг доправљен, онда ће се наплатити царина само на доправку. Тако се и до сада практиковало, па наравно да се тако мора радити и од сада. Међу тим предвидети све појединe случајеве, то није ни могуће.

Пера Павловић — Господо, ја се бојим, ако би се по мишљењу г. Вукашина Петровића учинила каква олакшица, у случајевима кад се наше тканине шаљу на израду ван земље, да ће се тиме нанети штета нашим занатлијама јер има често случајева да наше велике даме у Београду нису задовољне са кројачицама нашим у Београду, па наруче одело у Бечу и Паризу, — има их које нису задовољне са нашим праљама, него шаљу веш у Беч и Париз да се тамо пере и пегла. Ако се даду ове олакшице, које г. Петровић тражи, ја се бојим тога, да онда неке наше даме не шаљу у Беч и наше српско платно да се тамо кроји, и онда би то убијало нашу домаћу занатску радиност. Дакле ја налази да ово треба да остане овако, како је у предлогу поднесено.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес сршен.

Михаило Веселиновић — Пошто је до сада говорено о другој тачци овога члана, а ја бих имао о трећој да учиним једну примедбу, с тога нисам могао тражити реч, међу тим Председништво објављује да је претрес свршен и ставља цео члан на гласање. Ја мислим да би овај члан XII требало решити тачку по тачку, јер имам како рекох да приметим на тачку 3-ћу овога члана.

Потпредседник — Па изволте говорити.

Михаило Веселиновић — Дакле у тачки 3-ћој овога члана каже се: (чита) „покућанство, намештај, посуђе и т. д.“ Ја мислим да би овој тачци требало додати реч „*употребљене*“ и да гласи: употребљено покућанство, као намештај, посуђе и т. д., а то зато, јер по моме мишљењу на овакав начин могао би један човек под видом насељавања и наслеђства 3—4 пута преко године да унесе у Србију намештај и посуђе сасвим ново од вред. 4—500 дуката. Дакле ја мислим да треба изречно да се каже: употребљено покућанство, како се не би могло на тај рачун шпекулисати.

Министар народне привреде Р. Милошевић — Ова примедба г. Веселиновића не може да се прими. Веома је тугаљива ствар да се каже једном човеку, који носи нове панталоне, да ли су узете од кројача или не. У општс се према лицу, које се досељава, зна, шта се сматра под његовим покућанством. Тако на пр., кад се досељава један банаћанин не може да се узме да је парна машина његов алат, него се зна да су његово покућанство, кола, коњи, плуг такве ствари, које он има право као такве да увози. У опште се цени према човеку који се досељава, шта он може да унесе као покућанство. То је и до сада практиковано. Сваког досељеника, који је покушао да под видом покућанства увуче какве ствари које нису његове, хватају као кријумчара. Може се десити, да се цени: да ли је једна флаша нова или стара, али кад један човек носи 40—50 флаша, онда се може мислити да то није покућанство, него да је швиндлерај. Дакле ја молим г. Веселиновића да не мисли да се може нека нова ствар протурити под старом, и ја га молим да не настојава на томе.

Министар финансије М. Вујић — Поред ових разлога, које је изнео мој колега, дозволите ми да напоменем још и ово. Ми смо у таквом положају, као држава српска, да ми знамо кога примамо — а то су махом Срби из других крајева српских — ми имамо разлога да примимо овакву одредбу као што је ова.

Тим досељеницима, које примамо дајемо чак и земљишта, сем тога чинимо им и друге олакшице. Каква би логика била, да им ми с једне стране дајемо земљу а с друге стране да им правимо тешкоће. Готово не вреди помињати, али ипак морам рећи ово, да не може један странац по четри пута да се досељава и одсељава; онај који дође један пут, ако се после месец два дана исели, држава, други пут кад дође, неће га дочекати онако, као оног, који долази стално да се насели, и према њему ће се наравно строжије и поступати на царинарници.

Према томе држим, да ова одредба може да се прими, као што је предложена. Она је била и у старој царинској тарифи и ни у колико сада није измењена.

Михаило Веселиновић — Саслушао сам разлоге и г. министра народне привреде и г. министра финансија, ја им потпуно верујем, када би Господа министри могли свуда лично сами да примењују законе. Ја се не бојим оних људи, из Срема и Баната који би се стално насељавали у Србији, и који ће ту остати као прави Срби, далеко је од тога и помисао била, да је на такве људе из Баната сумњичим, који би се по нужди исељавали. Ја бих таквим људима, напротив пропустио све, па и алат ма овој био и нов, и тога ради ја бих избрисао реч, употребљен алат, већ ја се бојим швиндлера, који би овим шпекулисали. С тога ја бих био, да се она тачка, из овог члана, о којој сам говорио, избрише, или овај члан у смислу мог предлога измени.

Потпредседник — Пошто више нико не тражи реч, то објављујем да је претрес овог члана свршен. Стављам на гласање чл. XII. Ко је за то да се он прими нека изволе седети, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XII као што га је известилац прочитао.

Известилац чита чл. XIII (в. стр. 67)

Димитрије Ћирковић — У трећој тачки овог члана стоји: „стара употребљена роба“. Ја бих молио г. известиоца да каже. разумеју ли се овде и старе хаљине, јер ако би се то и на њих распростро, ја држим, да би требало забранити, јер би се њима могле пренети какве заразне болести, и према томе требало би овај члан дотерати.

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Има у овом закону један члан, по коме царинске власти могу из санитетских разлога да забране увоз не само старих хаљина, већ у опште увоз одпадака од памука и дроњака, који би могли заразу унети. То је предвиђено у осталом и санитетским законом потпуно осигурано.

Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић Штампа српско-краљев. државне штампарије